

EVANKELIS-LUTERILAISEN USKONNON KOE 15.9.2014 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden ja sisältöjen luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintotoimikunta.

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on perehdyttää opiskelija omaan uskontoonsa. Tämän ohessa perehdytään myös muihin uskontoihin näiden omista lähtökohdista. Uskontoa tarkastellaan monipuolisena ilmiönä, joka kytkeytyy moraaliin, kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Tällöin hyödynnetään uskontojen omia lähteitä, teologista sekä uskontotieteellistä tutkimusta ja medioiden välittämää ajankohtaista materiaalia.

Uskonnon kokeessa arvioinnin kohteena on uskonnon oppimäärän asiasisällön tuntemus sekä keskeisten uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Lisäksi arvioinnin kohteena on taito tarkastella kriittisesti uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevaa tietoa, esimerkiksi analysoimalla kuvia, tilastoja ja tekstipohjaisia aineistoja. Hyvä vastaus on jäsenelty ja asiasisällöltään johdonmukainen. Se ilmentää myös uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa sekä taitoa soveltaa ja kehitellä tietoja. Pohdintaa vaativissa vastauksissa kokelaan tulee kyetä kirjoittamaan uskonnon kysymyksistä analyttisesti ja ongelmaa eri näkökulmista arvioiden.

Tehtävä 1

Hyvässä vastauksessa tulee esiin hindulaisuuden jumalakäsitys monipuolisuudessaan ja jännitteisyydessään.

Hindulaisuudessa on erilaisia käsityksiä Jumalan persoonallisuudesta. Yhtäältä on olemassa vahva perinne, jonka mukaan perimmäinen todellisuus *Brahman* on persoonaton ja perimmiltään sama kuin yksilön itse (*atman*). Toisaalta hindulaisuuteen kuuluu palvonnallinen *bhakti*, jonka jumalakäsitys on persoonallinen ja jossa palvotaan erilaisia jumalia (esim. Vishnu, Krishna, Hanuman). Kolmantena voidaan hyvässä vastauksessa mainita käsitys jumalallisesta voimasta (*shakti*), joka usein liittyy Jumalatarta palvoviin perinteisiin.

Pintatasolta hindulaisuus vaikuttaa polyteistiseltä monine jumaluuksineen. Toisaalta monet hinduista ajattelevat Jumalan perimmiltään olevan yksi, vaikka hänellä onkin monta muotoa. Vastauksessa voidaan myös mainita erilaisia jumaluuksia tai pohtia sitä, miten jumalallinen ilmenee hindutradition mukaan erilaisissa pyhissä paikoissa tai pyhissä eläimissä, kuten lehmässä. Myös jumalten roolia ihmisten elämässä ja pelastuksessa voi pohtia.

Kuva esittää Kamadhenua, ”kaikkien lehmien äitiä”, jonka kuvataan sisältävän kaikki jumaluudet. Hyvässä vastauksessa ei edellytetä kuva-aiheen yksityiskohtaista selitystä, vaan kuvan antina on lähinnä hindulaisuuden jumalakäsityksen ykseyden ja moninaisuuden jännite.

Tehtävä 2

Paavalin maailmanhistoriallinen merkitys on hänen roolissaan kristinuskon muotoutumisessa omaksi uskonnokseen.

Paavalia voidaan pitää ensimmäisenä teologina, joka selitti Jeesuksen merkitystä, ja hänen kirjeensä muodostavat merkittävän osan Uuden testamentin kaanonista. Hyvässä vastauksessa pohditaan Paavalin vaikutusta siinä prosessissa, jossa kristinuskon irtautuu juutalaisista puhtauskäsityksistä ja ympärileikkaus hylätään.

Paavalin elämänvaiheiden ja lähetysmatkojen kuvaus sopii osaksi kokonaisuutta, mutta painopisteen tulee olla Paavalin merkityksen pohtimisessa.

Tehtävä 3

Kiirastorstaita vietetään Jeesuksen yhdessä oppilaidensa kanssa nauttiman viimeisen aterian ja ehtoollisen asettamisen muistoksi. (Ateriaa kuvataan synoptisissa evankeliumeissa ja Paavalin 1. Korinttilaiskirjeen 11. luvussa.)

Ensimmäistä adventtisunnuntaita vietetään sen muistoksi, kun Jeesus ratsasti Jerusalemiin. Näin se liittyy myös palmusunnuntain ja pääsiäisen tapahtumiin. Ensimmäinen adventti aloittaa uuden kirkkovuoden. (Jeesuksen ratsastamista Jerusalemiin kuvataan synoptisissa evankeliumeissa.)

Helluntai on Pyhän Hengen vuodattamisen juhla, jota vietetään 50 päivää pääsiäisestä. Silloin muistellaan kristillisen kirkon alkua. (Apostolien tekojen 2. luku kuvaa tapahtumaa, jossa apostolit saivat Pyhän Hengen.)

Tehtävä 4

Jesuiittajärjestön eli ”Jeesuksen seurana” (*Societas Jesu*) perusti Ignatius Loyola (1491–1556). Järjestöstä muodostui katolisen kirkon eliittijoukko, jolla oli suuri merkitys katolisessa reformaatioissa ja lähetystyössä. Jesuiittojen erityispiirteisiin kuuluvat laaja oppineisuus sekä hengelliset harjoitukset, jotka tähtäävät valppauden ja arvostelukyvyn kehittämiseen.

Protestanttisissa maissa jesuiittojen maineesta tuli tarpeettoman synkkä (esim. Topeliuksen *Välskärin kertomukset*). Katolisessa kirkossakin jesuiittojen usein varsin radikaalia teologista ajattelua kohtaan on tunnettu epäluuloja jopa siinä määrin, että järjestö lakkautettiin vuosiksi 1773–1814.

Jesuiitat muodostavat katolisen kirkon suurimman sääntökunnan, jolla on yhä suuri vaikutus ympäri katolista maailmaa. Järjestö on ollut erityisen aktiivinen koulutuksen saralla, ja jesuiittojen perustamat oppilaitokset ovat maineeltaan korkeatasoisia.

Hyvässä vastauksessa voi myös vertailla jesuiittoja muihin sääntökuntiin: tällöin jesuiitat vertautuvat liikkuvan elämäntapansa takia ennemmin keskiajalla syntyneisiin kerjäläisveljistöihin (esim. fransiskaaneihin ja dominikaaneihin) kuin esimerkiksi luostareissa asuviin benediktiinisiin.

Tehtävä 5

Vastauksessa tunnistetaan Aabraham-kertomuksen kuuluvan 1. Mooseksen kirjan patriarkkakertomukseen ja osataan kuvata sen perussisältö:

- Jumala kehottaa Aabrahamia uhraamaan ainoan poikansa lisäksi.
- Aabraham lähtee kuuliaisena pojan ja polttopuiden kanssa vuorelle.
- Aabrahamin rakennettua uhrialttarin ja sidottua lisäksi siihen Herran enkeli kehottaa Aabrahamia olemaan uhraamatta poikaansa. Kyseessä on vain testi, kuinka valmis Aabraham on tottelemaan Jumalaa.
- Pensaikosta löytyy oinas, joka uhrataan polttouhrina Herralle.

Kyseinen 1. Mooseksen kirjan kertomus on yksi Raamatun vaikeista kohdista, joka on vaatinut juutalais-kristillisessä perinteessä selityksen, miksi Jumala toimi niin kuin toimi. Usein selityksissä on korostettu sitä, että Jumala vain koetteli Aabrahamia (lisäksi ei lopulta uhrattu), joten kertomus korostaa kuuliaisuutta Jumalalle. Kristillisessä perinteessä Aabraham-kertomusta on myös verrattu Jeesuksen, Jumalan ainoan pojan uhraamiseen.

Hyvässä vastauksessa voi pohtia Aabraham-kertomuksen mahdollisia merkityksiä monista näkökulmista sekä myös uskon ja kuuliaisuuden teemoja.

Tehtävä 6

Hyvä vastaus voidaan rakentaa useilla tavoilla. Vastauksessa voi pohtia mediaa yleisesti tai siinä voi keskittyä johonkin mediaan (esim. televisio, sosiaalinen media, iltapäivälehdet).

Yksi mahdollinen tapa lähestyä asiaa on kymmenen käskyä (erityisesti kahdeksas käsky) ja kultainen sääntö ("Tehkää toisille niin kuin tahdotte itsellenne tehtävän") sekä rakkauden kaksoiskäsky ("Rakasta Jumalaa yli kaiken, ja lähimmäistä kuin itseäsi"). Tällöin avautuu näkökulmia totuudellisuuteen sekä vastuuseen lähimmäisen hyvästä. Vastauksen lähtökohtana voi olla myös kristillinen ihmiskuva.

Hyvässä vastauksessa voi antaa ajankohtaisia esimerkkejä, mutta näiden tulee palvella kysymykseen vastaamista.

Tehtävä 7

Hyvässä vastauksessa ymmärretään, että uskonnon määrittelemisen on ylipäättään hankalaa. Erityisen vaikeaa tämä on kiinalaisten perinteiden kohdalla. Esimerkiksi konfutselaisuus on tiettyssä mielessä filosofia, mutta toisaalta historiassa konfutselaisuus on saanut myös rituaalisia muotoja ja esi-isien palvonta on keskeisessä asemassa. Huomionarvoinen piirre on se, että konfutselaisuudessa on perinteisesti puhuttu Jumalan sijasta "Taivaasta".

Kiinan nykyinen hallinto pyrkii takaamaan yhteiskunnallisen vakauden ja taloudellisen kehityksen. Konfutselaisuus palvelee tätä, koska yhteiskuntafilosofisesti se painottaa hierarkkisuutta ja alemmassa asemassa olevan (esim. alamainen, poika, vaimo) kuuliaisuutta ylemmässä asemassa olevaa (esim. hallitsija, isä, aviomies) kohtaan. Verrattuna taolaisuuteen, jossa on luontoa ihaileva ja jopa anarkistinen vire, konfutselaisuus korostaa järjestystä ja yhteiskunnallista harmoniaa: jokaisen yksilön tulee kehittää itseään jaloksi ihmiseksi ja palvella kokonaisuutta.

Tehtävä 8

Hyvässä vastauksessa kuvataan kirkkoarkkitehtuuria keskiajan kivikirkoista kertaustyylien kautta (uusgotiikka, uusklassisismi) moderniin kirkkoarkkitehtuuriin. Erityinen piirre suomalaisessa kirkkoarkkitehtuurissa on jo keskiajalta alkanut puukirkkoperinne, josta on säilynyt monia esimerkkejä.

Vastauksessa voi mainita konkreettisia, kokelaalle tuttuja paikallisia esimerkkejä.

Vastauksessa voi pohtia myös erilaisia kulttuurisia merkityksiä ja yhteiskunnallisia tehtäviä, joita kirkkorakennuksilla on historian eri vaiheissa ollut.

Tehtävä +9

Vastaus voidaan rakentaa monin tavoin. Vaikka kysymyksessä mainitaan esimerkkinä viimeaikainen uusateismi, tehtävänanto mahdollistaa laajemminkin niiden argumenttien esittämistä, joita ateistit ovat historian kuluessa käyttäneet. Siksi kysymykseen on mahdollista vastata myös historiallisesti.

Hyvässä vastauksessa voi myös esitellä erilaisia argumentteja, joilla ateistit ovat perustelleet sitä, että Jumalaa ei ole. Lisäksi edellytetään, että kokelas arvioi näitä väitteitä kristinuskon näkökulmasta.

Vastauksessa voi olla esimerkiksi seuraavanlaisia argumentteja ja niiden vasta-argumentteja:

- Jumalaa ei voi havaita eikä millään lailla tieteellisesti todistaa hänen olemassaoloaan. Kristinuskon mukaan Jumala kaiken Luojana ei ole yksi olio muiden rinnalla, joten hänen olemassaoloaan ei voi todistaa samoin kuin muiden olioiden olemassaoloa.
- Luonnontieteet selittävät maailman syntymisen, joten Jumalaa ei tarvita nykytietämyksen valossa. Kristittyjen mukaan luomisusko kertoo, ”miksi” maailma on syntynyt – se ei pyri selittämään, ”miten” tämä tapahtui, vaan tämä on luonnontieteellisen tutkimuksen tehtävä.
- Maailmassa on kärsimystä, joten usko hyvään ja kaikkivaltiaaseen Jumalaan on järjenvastaista. Kristinuskon mukaan Jumala itse osallistui ihmisen kärsimykseen Jeesuksessa; kärsimys on vapaan tahdon hinta.
- Uskonto on aiheuttanut sotia ja väkivaltaa absoluuttisine totuusväitteineen. Väkivalta on uskonnon väärinkäyttöä.

Tehtävä +10

Hyvä vastaus voi rakentua monin tavoin ja esimerkkejä voidaan antaa vapaavalintaisesti eri uskonnoista.

Esimerkiksi seuraavat teemat ovat mahdollisia:

- naisen asema uskonnollisena johtajana (esim. naispiispat, intialaiset naisgurut)
- naisen merkitys uskonnollisen perinteen siirtämisessä
- uskonnollisen lain tai opetuksen käsitys naisen asemasta ja oikeuksista (esim. avioliitto ja avioero, perimisjärjestys)
- perhe- ja seksuaalieettiset kysymykset sekä abortti
- naispappeus ja siihen liittyvät kiistat
- naisilta uskonnollisista syistä vaadittu pukeutuminen ja tähän liittyvät tulkinnat
- jumalattaret ja muut naispuoliset jumaluudet
- Neitsyt Maria ja naispuoliset pyhimykset
- Raamatun ja muiden pyhien kirjoitusten naiset
- väkivalta naisia kohtaan (esim. hindulaisuuden *sati* eli leskenpoltto, kunniamurhat)

Vastauksessa voidaan pohtia myös uskontojen patriarkaalisuutta ja ylipäänsä miesten roolia, mutta hyvän vastauksen fokus on kuitenkin naisten asemassa. Vastauksessa voidaan käsitellä myös sitä, mikä naisen asemassa ja roolissa liittyy uskontoon ja mikä kulttuuriin.

Vastauksessa tulee antaa esimerkkejä eri uskonnoista. Hyvässä vastauksessa voidaan pohtia erilaisia uskontojen aineksia, jotka puolustavat sukupuolten välistä tasa-arvoa tai kyseenalaistavat sitä.